

Tóth Ákos

Minden esti kérdéseink

(Új könyvek Babitsról)

- Rába György: *Az ünneptől a hétköznapi ünnepek felé* (Babits és a százéves Nyugat költői) Argumentum Kiadó, Budapest, 2008
Babits Kiskönyvtár (Szerk.: Sipos Lajos) 3.
- Kelevéz Ágnes: *„Kit új korokba küldtek régi révek”* (Babits útján az antikvitástól napjainkig) Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2008
- *Engem nem tudtak eloltani* (Tisztelet Babits Mihály születésének 125. évfordulóján) Szerk.: Fekete Sas Kiadó, Székely Sz. Magdolna
Illyés Gyula Megyei Könyvtár, Szekszárd, 2009

Hogy a tavalyi évben egyszerre ünnepeltük a *Nyugat* indulásának 100. és Babits Mihály születésének 125. évfordulóját, akár jellepesnek is tarthatjuk. Talán nincs még egy írónk, akinek neve, egész működése, művészi és irodalompolitikai választásai ily szorosan összefonódtak a lap történetével. Babits szinte a kezdet legkezdetétől jelen van a folyóiratban (az első évfolyam 22. számában mutatja meg először verseit), az évtizedek során a *Nyugat* egyik legtöbbször publikáló szerzőjévé, később szerkesztőjévé, majd főszerkesztőjévé válik, 1941. augusztusban bekövetkezett halála pedig ismeretes módon a lap – s vele XX. századi kultúránk sugallatos, felejthetetlen, s talán megismételhetetlen felívelő korszakának – végétét jelentette. Innen, ebből a nézőpontból szinte hihetetlen – más nézetekből persze nagyon is hihető és jól követhető –, hogy a *Nyugat* első generációjának nagyjai közül éppen Babits az, aki a század embert s művét megpróbáló viharából, (irodalom)történeti vitáiból a legtöbb sérüléssel, eredeti alakját elfedő ellenzéssel, torzító féligazsággal megrakva keveredik jelenkorunkba. Ha nem szentelünk figyelmet a tisztázás közös érdekű feladatának, akkor nemcsak művét, verseit, regényeit, esszéit küldjük tovább ebben a félig megértő készületlenségben, megméretlenül a közelebbi jövő irodalmának, de az elszalasztott idők, lehetőségek összeadódásával mind nehezebb lesz megválaszolni még legjogosabb, minden esti kérdéseinket is: Ki nekünk Babits Mihály? Mit jelent számunkra életműve és szimbólummá vált személyisége? A közösség vonó „mi” itt egyként jelenti az irodalmi élet szereplőit, a művét aktív módon folytató vagy felejtő írók céhét, az irodalomértés szakembereit, de a legtágabb olvasóközönség névtelen egyéneit is. Minden estivé pedig azért léptetem elő a mi Babits-kérdésünket, mert éppen hogy nem az egyetértés, a nyugtató konszenzus réve felé halad az utóbbi időben. Tévedés ne essék, Babits élete és műve evidenciává vált: a halála utáni sűrű hányattatásokon, a történelmi félmúltnak nevét olykor a modernség érvényes kánonából is száműzni kívánó indulatán túljutva manapság nemcsak a 100 éves *Nyugat*, de a XX. század legnagyobbjai között említjük. Másrésztől elhallgathatatlan, hogy a ciklusai végére érkező, hagyományösszesítést és -válogatást vállaló, az új korok tájékozódási pontját kereső magyar irodalom számára problematikus és mindannyiszor kérdéses Babits mű-eszménye és általános irodalomfelfogása, illetve az ebből származtatható és aktivizálható múlt-indíték, motiváció. S míg a szép ígék szintjén, a csatlakozás beszédes gesztusaival egyre a folyamatosság és maradandóság biztatásával fordul az utókor az életmű felé, a hagyománytörténés valódi konzekvenciái, az újraértett múlt produktumai a Babitsétől részben vagy nagyon is eltérő hatásközpontok (pl. a Kosztolányi-líra mindenkor jól érzékelhető vagy a Kosztolányi-próza 1990-es években látványos rekanonizációval visszaszerzett alapélménye) felé orientálnak. Holott Babits művének ilyesfajta, mindegyre egy másik életmű, más költészetelképzelés ellenében megképzett egysége (először Ady, majd József Attila műve mellett kényszerült Babits erre a kontrasztírozó szerepre), a modernség hatás-alapú komplexumában mellékesnek tekinthető vagy beteljesíthetetlen alternatívaként leírt funkciója valójában nem veszi figyelembe azt a „munkamegosztást”, téveszthetetlen önérzéket és kritikát, mellyel Babits saját művét a teljesedő modernség világle-

írásának egy alakzataként, jellegzetes etikai és esztétikai felfogást hirdető változataként definiálja, de sosem teljes tért követelő törvényeként terjeszti szét.

Mindezen tanulságok közreadása, felkínálása a megfontolásnak a II. világháború utáni hosszú hallgatás évtizedeiben a *Nyugat* továbbélő, harmadik nemzedékére, a Babits jelenlétét távolról vagy közelebbről megtapasztaló (egykori) fiatalokra (mindenekelőtt Illyés Gyula, Keresztury Dezső, Kardos Pál, Rónay György alakjára, törekvéseire gondolunk) várt, ők voltak azok, akik a füleket a Babits-élmény meghallására, befogadására nyitogatták. Természetesen az évfordulók mindig jó alkalmat kínáltak, hogy a kortárs irodalomértés, az esztétikai elvárások hivatalos fő sodrából kiszorult/kiszorított alkotó hatalmas művére fény derüljön: amikor Nemes Nagy Ágnes *A hegyi költő* című könyvvázlatában, a születés 100 éves évfordulójához igazítva közzétette élethosszú Babits-olvasása válogatott lapjait, nem csupán a mindenkori szakirodalom fontos hivatkozását hozta létre, de az *Újhold* hasonorsú, s hasonvád alapján lefokozott írójaként a személyes hitel rangfedezetével, ítélete közismert szigorúságával segítette fel Babitsot a felejtés még nagyobb mélyeiből. Hogy az 1970-es és '80-as éveket a Babits-kritika első aranykoraként, a megpezsdült érdeklődés időszakaként emlegetjük s látjuk ma már, arra – többek előkészítő munkáján épülve – két hallatlan fontos kötet megjelenése jogosít: Németh G. Béla *Babits, a szabadító* (1987) című elemzésgyűjteménye és Rába György monográfiája 1981-ből. S ha elmondható, hogy a korábbi évtizedek korrektebb, méltányosabb Babits-képén munkálkodó életrajzok és pályaaösszegzések, műismertetések és esszék gyakori hibája az volt, hogy az „Írófejedelem” vitatott rangját a kiválóság bizonygatásával, a pozitív elfogultság túlzó következtetéseivel vélték visszaszerezhetőnek, vagyis legjogosabb igényeik bejelentésekor voltaképpen maguk szigeteltek el Babitsot rekonstruált jelenkorán belül, választották le szervesen keletkező, figyelmes művét a hasonló kortársi teljesítményekről, akkor rögvest hozzátehetjük azt is, hogy e két fontos kötetnek sikerült a Babits-költészet lényeg szerinti másságára úgy rámutatni, hogy közben ne izolálódjék e líra megannyi eljárása, ne képződjön meg újra és újra a költői szerepelvárásá vált, utóbb a poétikai magatartás ráolvasszerű mantrájaként visszhangzó „különös hírmondó”-szerep, magányos prófétapóz távolító hatása. Amikor korszerű Babits-értésünk szisztematikus, a filológiai feltárás kezdőmunkáját és az értelemközvetítés, kommentár feladatát egyként felvállaló alapkönyvvet keressük, akkor mindenekelőtt, s szinte kötelezően Rába 1981-es monográfiájára kell mutatnunk, mely a költő 1903 és 1920 közötti első korszakának költészetét nehezen meghaladható invencióval és alaposággal vizsgálta át, dolgozta fel. Az új könyvvel azóta is ritkán jelentkező irodalomtörténész (utolsó tanulmánykötete az 1986-os *Csönd-herceg és a nikkell szamovárr* volt) a tavalyi emlékévként fontos eseményeként publikált munkáiban mintha számot vetne akkor elért eredményeivel, újra megmérné néhány végkövetkeztetését és új kérdésirányokból javasolná megközelíteni a Babits-művet és környezését, a metamorfózisában, folyamatos változaskényszerei közt szemlélt modern költészetet, Nyugat-elképzelését. Rába tanulmányozásai legfrissebb anyagát – az egymást követő, de ugyanegy nagy tárgyon munkálkodó kritikus- és történelmszgenerációk közti tisztelt és együttműködés nemesség példajaként – abban a *Babits Kiskönyvtárban* jelentette meg, mely a Sipos Lajos nevével fémjellezhető, a '90-es évektől a Babits-kutatásnak szervezett intézményi formát adó, szövegkiadásokat és kritikai munkákat közlétevé, karakteres és tevékeny műhelyének irodalomtörténeti sorozata.

A szerző korábban folyóiratokban, más tanulmánygyűjteményekben közölt és publikálatlan írásai-ból szerkesztett új könyve egyetlen gondolati vállalkozás menetét ölti: a kötetcímben rövidítve megjelölt, majd a kezdő tanulmányban kifejtett hipotézis köré építi tanulmányait, azt bizonyítja, tárgyalja és látja el az élő megfelelőesek bő anyagával. Rába feltevése szerint a magyar költészettörténet kezdődő és kifejtett modernségét reprezentáló *Nyugat* működésének évtizedei során nyomon követhető a változás, mely a beszédhelyzet kezdeti exkluzivitását, ünnepiségét fokozatosan leveti, s a hétköznapi jelzéseiben, a semleges idő hosszán pillantja meg, állítja elő a líra újfajta ünnepélyének momentumait. A „nagy generáció”, Ady, Babits, Kosztolányi és a Rábánál velük egyrangú költőegyeniségként előlépő Tóth Árpád számos egyéni különbözősége, szándékos és indirekt eltérést felmutató, mégis néhány nagy tendencia mentén egyévé látható fejlődése szolgáltatja a lényeges alakulásnak poétikai tényanyagát, szemléletes verspéldáit. A könyv elején olvasható két nagyszerű írás – a 'belső forma' mibenlétére vonatkozó általánosabb meghatározás-kísérlet (*Valami a belső formáról – Egy kompozíciós elv költészetben, prózában*), majd a kinyert fogalom működését visszaigazoló esettanulmány, a csodálatos utazás topozát művek során át követő gyakorló alkalmazás (*Csodálatos utazás – Egy toposz alakváltozatai*) – úgy hangol rá a kötet jó felét kitevő Babits-tanulmányokra, hogy egyszerűen rámutat a témáknak és rákérdéseknak, a költői problémátételezésnek és nehézségeknek a művek összefüggésszerűségében, kapcsolódásában tetet öltő, személy feletti minőségeire is. Rába Babits-alakját mindig méltányosan és mértéktartóan, a költő hibáit/gyengéit tagadhatatlan erőnyeivel együtt emlegetve

festi meg előttünk, s ez még akkor is igaz, mikor a Babits-befogadás jelenkorú dilemmáival latensen felelve, a XX. század megannyi lírai újászületését vagy azok lehetőségét a „klasszikusnak” kikiáltott poéta fomaújító ötleteire vezeti vissza, s így – sugalmazón – őt nevezi ki a magyar és világirodalmi analógiák közti közvetítés, értő átsajátítás első alanyának (l. *A versírás mint aranycsinálás – Babits leckéi a költészetből*). A kötetben felfigyelhetünk arra a módszertani következményeket szülő választásra, mellyel Rába – bár nyilvánvalóan ismeri és érti azt – nem tágítja ki érdeklődését a teljes Babits-műre, inkább megmarad néhány vers vagy verscsoport vonzásában, s azok válszéként felfogott kijelentésére a különböző rákérdések felfrissült, lehetségesnek bemutatott nézőpontjaiból közelít. A vizsgálat így kiszemelt anyaga mindenképp szűkebb, kisebb, mint a korábbi nagymonográfiáé volt, s ez az eljárás sikere érdekében vállalt megkötés visszatéréseivel időnkénti megismétlést, újraismertetést jelent a (könyvet lineárisan) olvasó számára. Ugyanakkor Rába kontinuitás-kereső és -teremtő eljárása, egy-egy szöveggel kapcsolatosan a nézetváltozások kockázatát is megjelenítő nyitottsága az olvasásnak olyan természetes, jól ismert mintázatára emlékeztet, melyet egy monográfia kronológiai alapú, szigorúbb levezetésétől hiába várnánk. Rába írásainak helyzeteit (szerepel itt szakcikk, évfordulóra megjelent pályaképpösszegzés, személyes emlékezés, recenzió, töprengő kisesszé) a fantasztikusan birtokolt és kiérlelt értekezői nyelv egysége, állandó önazonossága formálja meg és teszi felismerhetővé; mondataiban pedig a gondolatban való előrehaladásnak, a találó szó meglelésének olyan tulajdonságára ismerhetünk, mely tárgyával – a modernség formációival – nemcsak külső, tematikus, de a célok, ábrándok és a világnézet tekintetében is megosztó közösségben létezik; az eleven tradíció tételét egyszerre állítva és állítván elő.

A tavalyi Babits-év nagyszámú publikációi közül kiemelkedik egy másik könyv is, Kelevéz Ágnes újabb tanulmányait összegyűjtő munkája, mely az irodalmár előző kötetében (*A keletkező szöveg esztétikája*, 1998) kisebb szövegegységeken (az ún. Angyalos könyv kéziratanyagán) sikerrel „tesztelt” genetikus megközelítésnek (a francia ‘critique genetique’ törekvéseire tekintő tudományos honosításnak) módszerét most tökéletesítve, variálva, nyilván az elvárások szerint lazítva is, kiterjeszti és használhatóan mutatja a Babits-életmű újabb szakaszaiban és textológiai rétegeiben. Kelevéz mikrofilológiai megalapozottságú, a szövegvizsgálat legmodernebb eljárásaiban otthonos, a tárgyszerű bizonyíték, a filológiai megfelelés olvasati rangját visszaállító, ugyanakkor a művet kulturális kontextusa, elő- és utószövegei társaságában is megjelenítő tanulmányozásai voltaképpen a Rába által megteremtett értésalapon haladnak tovább. A könyv számos ponton nem csupán az úttörés eredményeként hivatkozik a Rába-féle monográfiára, tekinti alapvetésnek poétikai megállapításait, de mintha áttételes indítékai visszamutatnának a mű lezáratlan fejezeteire, fejtegetéseire, felvetéseire, azokra a kezdeményezésekre, melyeket Kelevéz a fejlődő levéltári és muzeológiai infrastruktúra és a módszerek előrehaladása segítségével, az újraértés reményében, a rejtett összefüggések feltárása érdekében a lezárt múlt aktáiból mindegyre kiemel és irodalmi peranyagként újra élővé varázsol, érdekfeszítő esetként felnyit. Mindezzel máris a könyv egyik legfőbb jellegzetességére hívnám fel a figyelmet: az írásokban előttünk alakuló Babits-portré, kicsit hasonlóan a címlapra kiválasztott, a nagyközönség számára eddig ismeretlen Scheiber Hugó-féle Babits-arcképhez, sok ponton emlékeztet ugyan az irodalmi közvélekedés „bajszos”, komoly írófigurájára (ennek legismertebb, már-már emblematis mus művészi ábrázolása Rippl-Rónai József képének gondterhelten homlokát tartó, magába temetkező Babitsa), egészében mégis úgy mutatja fel teljesen ismeretlen emberi, művészi oldalát, hogy az érezhetően közelebb áll az élőmodell valóságához – vagyis rögzült nézeteink és reflexitéleteink felülvizsgálatára kényszerít minket. Kelevéz véleménye szerint Babits esetében nem annyira az elveszett vagy megrongálódott kéziratok, a filológus dolgát hagyományosan nehezítő körülmények jelentik a fő gondot (bár Babits II. világháborúban megsemmisült könyvtára angol részlegének rekonstrukciós kísérletében egy effajta nehézséget is szemügyre vesz, l. „*O lyric love*” – *Babits könyvtára és az angol irodalom* című tanulmányt), hanem sokkal inkább a magát szemérmesen elrejtő szerzői szándék, a magánember, az irodalmi szereplő sérelmeinek, benyomásainak és reakcióinak mindegyre a szövegben szublimálódo, kivételesen gazdag tünetegyüttese. A könyv a költő legkorábbi, még publikálatlan zsengeitől egészen a későbbi nagy művek végképp tudatos, felügyelt anyagáig terjedő olvasásban, vagy a Babits működését meghatározó irodalompolitikai erőter vizsgálata során (l. *Bársonyszék vagy tüzes trón – Babits presztízs-változásai a Baumgarten Alapítvány kurátoraként*), az irodalmi örökség továbbélésének, az utóélet eseményeinek elemzésével („*Keletre, keletre*” – *Politika és műértelmezés egy Babits-évfordulón; „Mindenki túlbeszél feladatán” – A Babits Emlékkönyvöröl*) a filológus par excellence kötelességét teljesíti: a hátramaradt szövegek struktúrája, hallgatag felülete mögött megteremti a mű által belakni kívánt beszédter, diskurzus egyidejű felhangzásának új esélyét. A kötet legizgalmasabb tanulmányai a költői, írói „*önátformálás néha fájdalmas műveletének takargatott nyomaira*” (125.) derite-

nek fényt, vagyis Babits költészetalakulásának aktuális módozataiban és útmutatásaiban egyesülten prezentálják a poétai műhely egyszemélyes vállalásfelelősségét, öntörvényű haladását és a mindenkori (kulturális) igazodás szempontrendjét alakító belső és külső elvárásokat. A *Miért Szimbólumok? (Egy címadás értelmezési lehetőségei)* című írásban az értelmező-szerző például a cikluscím mára tán megkopott progresszivitását adja vissza, mikor a fiatal költő öntudatosan vállalt modernsége, példaválasztása (ki)hívószavaként és a negatív kritika rásütött, látványosan visszaigazolt bélyegeként egyszerre szituálja a szimbólum babitsi fogalmát. Kelevezésmódszerének (szívesen mondanék technikát, hiszen a szövegfilológia eljárásai kezén nagy hajlékonysággal alakulnak mindig az adott szöveg értő felfogásának eszközeivé) életképességét mutatja, hogy néha a legkisebb szövegindíték, egy nagyobb egészről kiemelt pár soros rész (jó példa: a „*Hiszem az ezer istent*” – *A fiatal Babits rendhagyó Credója*), néha pedig művek egybekapcsolódó csoportja, önállóan, úgy tűnik, nem is egész értelmű halmaza (l. „*Lelkemben bakhánszlárma tombol*” – *A fiatal Babits dionüszoszi és apollóni verseiről*), megint máskor az életművet, bizonyos szakaszát jellemző átfogó probléma (pl. „*A név, mely áll e kis papíron*” – *A név jelentésének kérdése Babitsnál*) jelenti azt a lehatárolást, melyen belül az újrólvasó szándék munkába kezd, s ahonnan igen sokszor nagy eredményeit származtatja.

A személyiség és a hozzá tartozó mű fennmaradását, az emlék elsőrendű megképződését az emberi kultúra különböző feltételei között egyformán a név, a szubjektum bonyolult világban létét egy-alakra redukáló jel emlegetésétől, ismétlő megtartásától, a kultusz eszközeivel való „megszentelésétől” remélték mindenkor s remélik ma is. A születésnapok vagy halálévfordulók köré szerveződő magyar ünnepléskultúra, a jubileumokat legújabbban évhosszú eseményfolyammá szétterítő hivatalos ígyekezet mintha sokszor valóban csak emlegetné, beszédbe hozná a megünnepelt nevét, s kevésbé lenne képes tartalommal, a személyiséggel, a művel való találkozás primér élményéből táplálkozó véleménnyel is feltölteni a névjegy „tovaszálló szavát”. Az emlékek természetesen remek alkalmat kínálnak arra, hogy a tudományos megvitatás tárgyaként újra s tartósabban reflektorfénybe álljon egy-egy alkotó s egész életműve – ez azonban nem jelenti azt, hogy a róla esett sok szó, hasznos mondat és odafigyelés, konferenciák és felolvasások automatikusan irodalmi helyzete tisztázódását vonják maguk után. Babits esetében egyértelműen ennek lehetünk tanúi: a művet lassan száz éve övező megosztottság, irodalmi állóháború (koronként változó leosztásokkal és intenzitással) mint-ha ma is tartana, Babits megítélése végső – néhol valóban hihetetlen s az idő békítő vagy megoldó hatalmának ellentmondó – szélsőségek közt mozog. Ilyen esetekben az élő irodalom tanuskodása, kritikus odafigyelése, a mai olvasástapasztalat konzekvenciáinak ismertetése, szembesítése az elvárásokkal, ha nem is perdöntő, de biztosan kiegyensúlyozó hatással van/lehetne a viszony felmérésénél. A szekszárdi Illés Gyula Megyei Könyvtár *Engem nem tudtak eloltani* című kiadványa, mely a 125. éve született író előtti tisztelgés nevében mutatja be 24 kortárs magyar alkotó Babitscsal kapcsolatos művét, nyilván ennek az (olvasói) igénynek a nevében szerveződött. A kötetben szereplő írók egymástól karakterükben, irodalom-felfogásukban, életkorukban és láthatóan az emlékezés gesztusához való hozzáállásukban is meglehetősen különböznek. A gyűjtemény által vállalt összkép-alkotás olyan sokszínűséget, vegyességet hozott létre, ahol a műfajilag egyeztethetetlen, terjedelmükben, megszólalásuk személyességében szétartó koncepciók csak egyetlen, valóban legkisebb közös nevezőhöz rendelhetők egyként hozzá: a 'Babits Mihály' tulajdonnévhez. Am akad olyan írás is, ahol még ez a megegyezéses minimum is háttérbe szorul: Kukorelly Endre másutt (*A teremtmények arca, A huszadik század legszebb magyar versei* című antológia) is megjelent verslistája (*10 [Vagy majdnem] kedvenXc versem*) legalább annyira olvasható József Attila-, Dsida- vagy Tandori-hommage-ként, mint ideillő Babits-dolgozatként. Székárosi Endre *Életfiai* című írása, mely egy „eszmelkedéstörténeti emlékirat” részleteként szerepel a könyvben, s hangsúlyosan, a kötetzáratra illesztették, a műfaji meghatározás formálisnak tetsző, a memoárjellegű gyermekkoridőzésben később jelentőséghez nem igazán jutó mozzanatán túl ugyancsak mellőzi a Babits művéhez, személyéhez való közvetlenebb kapcsolódást.

A könyvszerkezetre jellemző határozatlanság érzetét fokozza az is, hogy az egyes művek után kereső olvasó szembesülhet vele: jórészt másodközlésekkel találkozunk, nem eredeti, a tavalyi ünnepélyi alkalmára született szövegekkel. Önmagában mindez nem lenne baj, bár az évforduló nagyszerű lehetőséget kínált volna a kiadónak egy kiterjedtebb és rendszeresebb, a kortárs magyar irodalom fontos alkotóit egybegyűjtő emlékkönyv kiadójára. Mint minden hasonló elgondolású tisztelő könyv, a visszaérkezett válaszokra utalt kiadvány, igencsak egyenetlen színvonalú lett a szekszárdi könyvtár emlékezése is. Éppúgy található benne remekművű, Babits emlékéhez s művei legjobb színvonalához méltó emlékszonett, mint a lokálpatrióta lelkesedés diktálta gyengébb vereszet. A gondosabb meg szerkesztés, a meghívott vagy válogatott szövegekkel szembeni határozottabb alak, formális, műfaji kritériumok hiányára vall azonban, hogy egyformán foglal magába e könyv az írás státusig sem jutó,

lejegyzett anekdotát, élő beszédet (Kányádi Sándor: *A matróz öröksége?*), Babits-ihlette rajzalbum-előszót (Parti Nagy Lajos: *Zenit és nadír*), Babits-versválogatáshoz készült ismeretterjesztő, kedvesen agitatív utóhangot (Lackfi János: *Kabátdobás, kalaphajítás*) és még sokféle, a megjelenés eredeti helyét és idejét tekintve különböző – a kötetben mindegyre elhallgatott, fel nem tüntetett – kontextussal rendelkező, alkalmiságú művet. Az olyan jelentős, és immár több évtizedes pályát maguk mögött tudó alkotóknál, mint Juhász Ferenc vagy Lator László, mindenképpen jelezni kellett volna a kötetben szereplő szövegek keletkezésének dátumát (Juhásznál: 2008; Latornál: 1983), hiszen a Babits művészetéhez való viszonyuk egy-egy sajátos, időben kimerevített pontját jelöli meg az idézett verspróza és vers, melyet korántsem tanácsos a gazdag életművek teljes, a XX. századi Babits-polémiával együtt haladó időszakára ráolvasni. A sok szempontból érthetetlen és meg sem indokolt válogatás leginkább talán mégis hiányaiért vádolható. Az utolsó néhány év magyar irodalma (főleg költészete) igen-igen gyakran reflektál Babits-élményére, olykor jelentős művekben örökíti meg a *Nyugat* Babits révén is folytathatónak, folytatódónak mutatkozó hagyományát. Az erdélyi Farkas Árpád *Babitsolása* kinek nem idézi emlékezetébe Kovács András Ferenc 2001-ben megjelent, azóta kötetbe is felvett (*Téli prézli*, 2001), hasonló című nagy versét? És hogyan hiányozhat bármilyen, a kortárs magyar irodalmat lefedni kívánó szöveggyűjteményből az a Tandori Dezső, aki a tavalyi évben (de pályája során) több alkalommal is közölt emlékezetes versdarabokat a Babits előtti hódolat jegyében, s akit egyébként az Ottlik-féle, Babitsra visszamutató „Másik Magyarország” legnagyobb jelenkori dalnokának nevez a kötetben Kornis Mihály (I. *Babits hiányában* című írását)?

A sor sajnálatosan hosszan folytatható lenne, de meg kell említenünk, hogy magas elvárásainkat nem csupán ennek a mostani kötetnek a nyilvánvaló fogyatéka okozzák (azok inkább csak kiemelik), hanem az a tény, hogy minden Babitsra emlékező irodalmi antológiának, gyűjtőkötetnek meg kell birkóznia azzal a nagy előpéldával, amit az 1941-es, Illyésnek a halállír aktualitásához, katarziséhoz példás gyorsasággal és színvonallal kapcsolódó *Babits Emlékkönyve* képvisel. Kelevéz Ágnes egyenesen a magyar irodalmi emlékezőskultúra etalonjaként nevezi meg a kötetet, olyan ritka szellemi és technikai teljesítményként, mely a megszólítás és a beszédhelyzet tisztázásának köszönhetőn a személyes jellegű és az összeadó, a megrendülten közösségi búcsú dokumentumaként és manifesztumaként egyszerre olvasható. A végakaratot és örökséget valóra váltó jövő idő s az abban vállalt felelősség mellett egyként tett hitet számos alkotó és egy egész kultúra. „Volt két hét augusztusban – örökíti meg az eseményeket Szabó Zoltán –, mikor szinte minden valamire való magyar író Babits Mihály tiszteletére dolgozott. Szinte ijesztő volt ez a lázas készenlét, ez a csendes, elszánt bravúr.” (Kelevéz, 251.) Nemde valami ehhez hasonlító, ehhez a nagy gondolatmunkához és ráhangolódáshoz mérhető igazi együttműködésre várunk, még ha lehetetlenül is, ha Babits-problémáink sodródó, megoldatlan, máig ellentéteket szülő sorára tekintünk? De miért is lenne lehetetlen mindez? Hisz minden újabb ünnepnap előhozza ismert/ismeretlen gondjainkat, de „hétköznapi ünnepeinken”, a minden esti kérdés képzel – nyugodalmasan hosszú és sohasem késő – óráiban is megkísérrelhetjük a válaszadást. Míg tényleg nem lesz késő.